

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUKLARI TANIMA TEKNİKLERİ

Ankara, 2013

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ÇOCUKLARI TANIMA TEKNİKLERİ.....	3
1.1. Tanımı ve Değerlendirmenin Önemi.....	3
1.2. Çocukları Tanıma ve Değerlendirme Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar...5	
UYGULAMA FAALİYETİ.....	6
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	7
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	8
2. ÇOCUKLARI TANIMAVE DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN TEKNİKLER.....	8
2.1. Standart Testler.....	8
2.2. Durumsal Testler	10
2.3. Kendini Anlatma Teknikleri.....	11
2.4. Gözlemsel Teknikler	17
UYGULAMA FAALİYETİ.....	38
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	39
MODÜL DEĞERLENDİRME	41
CEVAP ANAHTARLARI.....	43
KAYNAKÇA	44

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Alan Ortak Çalışması
MODÜLÜN ADI	Çocukları Tanıma Teknikleri
MODÜLÜN TANIMI	Çocukları tanıma tekniklerinin tanımı, önemi, gerekliliği, teknikler, gözlem, anekdot, gelişim kontrol listeleri ve standart testler, gelişim dosyaları, gelişim raporları hakkında bilgi ve etkinlik hazırlama becerilerinin kazandırıldığı bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/8
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	Çocukları tanıma tekniklerine uygun etkinlik hazırlamak
MODÜL AMAÇ	Genel Amaç Uygun ortam sağlandığında çocukları tanımak için uygun teknikleri seçebileceksiniz. Amaç 1. Çocukları tanıma tekniklerine uygun etkinlik planı hazırlayabileceksiniz. 2. Çocukları tanıma tekniklerine uygun araç gereç hazırlayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIM	Ortam: Sınıf Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, VCD
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Toplulukların temel taşını oluşturan bireylerin farklılıklarının gözetilmesi, mutlu, problemlerini çözebilen, kendisine yetebilen, duyarlı kişiler olarak yetişmesi için gerekli ortam sağlanmalıdır. Erken çocukluk yılları bireyin gelişimi için çok önemli bir dönemdir. Bu dönemde bireyin tüm yaşam becerilerinin temelleri atılır. Beyin gelişimi ile ilgili yapılan araştırmalar bireyin beyin gelişiminin yaşamın ilk yıllarında çok hızlı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle erken çocukluk yıllarında çocukların bilinçli ve doğru bir şekilde desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekir. Çocukların gelişiminin her yönden desteklenebilmesi için tüm özelliklerinin objektif olarak değerlendirilmesi önemlidir çünkü çocuğa yardım, onun tamamıyla tanınabildiği koşullarda sağlanır. Çocuğun ilgileri, ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri ve öğrenme yöntemleri birbirinden farklı olabilir. Bunları bilmek, eğitim programlarının geliştirilmesinde ve gelişiminin desteklenmesinde en önemli noktadır. Çocukları tanıma ve değerlendirme; çocukla ilgili tüm bilgilerin objektif, esnek fakat tutarlı bir şekilde, çok çeşitli araçlar yardımıyla sistematik olarak toplanması, kayıt altına alınması ve bunları birbiri ile birleştirerek anlamlı ve güvenilir bir karar verilmesi sürecidir. Bu süreç, çocukların gelişimsel özelliklerinin bilinmesi, yardıma ihtiyaç duydukları alanların ve güçlü yönlerinin tespit edilmesi, onların ihtiyaçlarını karşılayacak etkili ortamların oluşturulması açısından yapılması gereken ilk işlemlerden biridir.

Kısaca erken çocukluk döneminde çocukların gelişimini desteklemek amacıyla hazırlanan programların çocukların yaş, gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda olması gerekir. Bu nedenle çocukların iyi tanınması ve bu doğrultuda gelişiminin desteklenmesi ve eğitim programlarının hazırlanması önemli bir noktadır.

Bu modülde öğrendiğiniz bilgiler doğrultusunda uygulama esnasında öğretmenlere yardımcı olacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda çocukları tanıma tekniklerine uygun etkinlik planı hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çocukları tanıma tekniklerini araştırınız.
- Yaptığınız çalışmaları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. ÇOCUKLARI TANIMA TEKNİKLERİ

Bireyi ya da çocukları tanıma ve değerlendirme, bireye ve çocuğa yönelik gösterilecek davranışları ve gerçekleştirilecek tüm çalışmaları kapsamı nedeniyle bireyi gelişimsel süreci de önemli bir çalışmadır.

1.1. Tanımı ve Değerlendirmenin Önemi

Erken çocukluk yılları bireyin gelişimi için çok önemli bir dönemdir. Bu dönemde bireyin tüm yaşam becerilerinin temelleri atılmaktadır. Beyin gelişimi ile ilgili yapılan araştırmalar bireyin beyin gelişiminin yaşamın ilk yıllarında çok hızlı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle okul öncesi yıllarda çocukların bilinçli ve doğru bir şekilde desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir.

Çocukların gelişiminin her yönden desteklenebilmesi için onların tüm özelliklerinin objektif olarak değerlendirilmesi gerekir çünkü çocuğa yardım, onun tamamıyla tanınabildiği koşullarda gerçekleşir.

Çocuğun ilgileri, ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri ve öğrenme yöntemleri birbirinden farklı olabilir. Bunları bilmek, okul programlarının geliştirilmesinde birinci basamak olarak düşünülmelidir. Çocukların öğrenme ortamından etkili şekilde yararlanması için onların tanınması eğitim programının can alıcı noktalarından biridir.

Çocukları tanıma ve değerlendirme; çocukla ilgili tüm bilgilerin objektif, esnek fakat tutarlı bir şekilde, çok çeşitli araçlar yardımıyla sistematik olarak toplanması, kayıt altına alınması ve bunları birbiri ile birleştirerek anlamlı ve güvenilir bir karar verme sürecidir.

Çocukları tanımak aşağıdaki özellikler bakımından önemlidir:

- Çocukların gelişimsel özelliklerinin bilinmesi, yardıma ihtiyaç duydukları alanların ve güçlü yönlerinin tespit edilmesini sağlar.
- Çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak etkili ve kaliteli eğitim programlarının oluşturulmasını sağlar. Çocukları tanımak için atılan adım sağlam bir başlangıç oluşturur.
- Çocukların özelliklerine uygun öğrenme yöntem, teknik ve araçların seçilmesi ve böylece etkili ve kaliteli öğrenme ortamlarının düzenlenmesine temel oluşturur.
- Çocukların güçlü ve gelişmeye açık özel gereksinmelerinin erken yaşlarda fark edilerek desteklenmesini ve yönlendirilmesini sağlar.
- Çocukların kendi kendilerini tanımalarına fırsat yaratarak bireysel ve sosyal farkındalıklarını geliştirir.
- Çocukların gelişimlerdeki ilerleme ya da sapmaları ölçmeyi sağlar. Böylece çocuk hakkında bir profesyonel olarak aileleri bilgilendirmede güvenilir bir rehberlik hizmeti vermek mümkün olur.

Çocukların tanınması gereken yönleri şunlardır:

- Gelişimsel özellikler
- Beden gelişimi ile ilgili bilgiler
- Ailesi, yakın çevresi ve yaşadığı çevre ile ilgili bilgiler
- Kimlik bilgileri
- Sağlık durumu ile ilgili bilgiler
- İlgil ve yetenekleri ile ilgili bilgiler
- Kişilik özellikleri ve geçmiş yaşantıları ile ilgili bilgiler
- Bilgi ve beceri, başarı ve uyumu ile ilgili bilgiler

Resim 1.1: Çocukların gelişimsel özelliklerinin bilinmesi çok önemlidir.

1.2. Çocukları Tanıma ve Değerlendirme Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- Çocukları tanıma ve değerlendirmenin amacı, çocukların neleri bilmediğini değil, neleri ne kadar bildiğini ortaya çıkarmaktır. Çocukların bildiklerinden hareketle yeni öğrenme alanlarına dikkatlerinin çekilmesi önemlidir.

Resim 1.2: Çocukları tanımanın amacı, onların güçlü yanlarını ortaya çıkarmaktır.

- Tanıma ve değerlendirme çalışmaları kesinlikle çocuğun yapamadıkları üzerinde yoğunlaştırılmamalıdır. Çocuğun kendisiyle ilgili olumlu benlik algısı güçlendirilmelidir. Çocukların bildikleri kadar merak ettiği konular da dikkate alınmalıdır. Çocukların meraklarını gidermek için sordukları sorulara önem verilmelidir. Çocukları tanımak demek, çocukların neleri öğrenmek istediklerini de ortaya çıkarabilmek demektir.
- Çocuklar ne yaptıkları kadar nasıl ve neden yaptıklarını da düşünmelidirler. Çocuk yaptığı eylemlerin nedenini düşünmediğinde ezberci bir yapıya sahip olabilir. Öğrenme sürecinde çocuklarla duygu ve düşünceleri hakkında konuşmalı, yaptıklarının amaçları hakkında paylaşımlar yapılmalıdır.
- Çocuklar aynı yaşta olsalar da birbirleri arasında farklılıklar olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle çocuk merkezli çoklu değerlendirme, yöntem ve araçlarının kullanılması gerekmektedir.
- Çocukları tanıma ve değerlendirme çalışmaları, eğitim programlarının bir parçasıdır. Eğitim ortamındaki her durum, çocuk hakkında bir veri olarak dikkatle değerlendirilmelidir.
- Çocukları tanıma ve değerlendirmede aileleri ve yaşadıkları çevre koşulları da dikkate alınmalıdır.
- Çalışmalar düzenli ve sürekli olarak yapılmalıdır.
- Etik davranmalı, elde edilen bilgiler sadece eğitim amaçlı kullanılmalıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ-1

Çocukları tanımada ve değerlendirmede dikkat edilmesi gereken noktaları araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocukları tanımının önemini araştırınız.	➤ Araştırmanızda erken çocukluk eğitimi veren kurumlardan ve internetten yararlanınız.
➤ Çocukları tanımada dikkat edilmesi gereken noktaları araştırınız.	➤ Dikkatli ve gözlemci olunuz.
➤ Çocukları değerlendirme sürecinde dikkat edilmesi gereken noktaları araştırınız.	➤ Değerlendirmede objektif olmanın önemini unutmayınız.
➤ Araştırma sonuçlarınızı sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Akıcı bir dil kullanmaya dikkat ediniz. Arkadaşlarınızın görüşlerini dikkate alınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Çocuğu tanımak ve değerlendirmek, erken çocukluk eğitimi veren kurumlarda eğitim programları düzenlemek için gereklidir.
2. () Çocuk, doğal ortamda ve farklı yönleriyle tanınmalıdır.
3. () Çocuğu tanımak ve değerlendirmek süreklilik ister.
4. () Çocuklar tanırken amaç; çocukların neleri bilmediğini değil, neleri bildiğini anlamaktır.
5. () Çocukları tanırken değer yargılarını bilmek gerekmez.
6. () Çocukları tanıma ve değerlendirmede aile ve çevre de önemlidir.
7. () Çocuğu tanımak, fiziksel açıdan tanımadır.
8. () Çocuk hakkında elde edilen bilgiler, gerekli görüldüğünde eğitim amacı dışında kullanılabilir.
9. () Çocukların kendilerini tanımaları, çocukları tanıma ve değerlendirmenin amaçlarından biri değildir.
10. () Çocukları tanıma ve değerlendirmede tek bir yöntem kullanmak yeterli olur.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgiler doğrultusunda çocukları tanıma tekniklerine uygun materyal hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çocukları tanıma ve değerlendirmede kullanılan teknikleri araştırınız.
- Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. ÇOCUKLARI TANIMAVE DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN TEKNİKLER

Bireyi tanımak, bireylerin çeşitli nitelikleri hakkında bilgi toplamayı gerektirir. Bireyin tüm yetenek, kişilik ve davranış özellikleri hakkında topluca aynı anda tek bir araçla bilgi elde edebilecek bir teknoloji henüz geliştirilmiş değildir. Bireyin niteliklerine ilişkin bilgiler tek tek ve her biri farklı yaklaşım, yöntem ve ölçme araçları ile elde edilir. Bireyi tanımada yaralanılan yaklaşım ve teknikler çok sayıda olmakla birlikte bunları bazı ölçütlere göre gruplamak ve sınıflandırmak gereklidir.

Bu teknikler, bir ölçüte göre test ve test dışı teknikler olarak iki gruba ayrılır. Buna göre çeşitli yetenek, kişilik, ilgi ve tutum envanterleri, envanterler test grubuna; anket, görüşme, gözlem test dışı teknikler grubuna dâhil olmaktadır.

Bunun yanında bilginin kaynağı, bilginin elde ediliş süreci ve bilgilerin toplanmasında yapılması olası hata kaynakları ölçüt alınarak farklı sınıflamalar da yapılmıştır. Bu ölçütlere göre bireyi tanıma teknikleri dört yaklaşım içinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflama şöyledir:

- Standart testler
- Durumsal testler
- Kendini anlatma teknikleri
- Gözlemsel teknikler

2.1. Standart Testler

Standart testler maksimum performans (yetenek, başarı testleri), tipik davranış testleri (ilgi envanterleri, kişilik testleri, tutum ölçekleri) olarak iki gruba ayrılır.

Standart testlerde testin içeriği, madde veya soru sayısı, testin açıklaması ve testin cevaplaması için verilen süre, testin uygulanması, puanlanması ve değerlendirilmesi testi alan her birey için aynıdır, standarttır.

➤ Yetenek Testleri

Bireylerin zihinsel ya da akademik yetenekleri hakkında bilgi toplamak ve bireyin geleceğe yönelik başarısını yordamak (tahmin etmek) amacı ile kullanılan testlerdir. Bu testler belirli yaş grupları için değişik şekillerde hazırlanır. Genel yetenek, özel yetenek ve farklı yetenek testleri olarak hazırlanır ve incelenir. Genel yetenek testleri belirli düzeylerde bireyin genel zihin yeteneklerini; özel yetenek testleri, müzik, resim, sanat dallarında bireyin sahip olduğu özel zihin yeteneklerini; farklı yetenek testleri de dil yeteneği, soyut kavrama yeteneği, mekanik kavrama yeteneği gibi farklı zihin yeteneklerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır.

Farklı yetenek testleri en yaygın olarak kullanılan yetenek testleri arasındadır.

Müzik ve resim gibi güzel sanatlara ilişkin ölçme ve gözlemler daha erken yaşlarda okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde başlamalıdır. Araç kullanma, el ve göz koordinasyonu, tasarım gibi sekizinci yılda ve lise 1’de yapılacak yönlentmelere esas olacak özel yeteneklerin de ölçülmesi yerinde olur. Ancak bazı denemelerin ötesinde okullarda henüz özel yetenek testleri kullanılmamaktadır. Bu konuda ülkemizde hazırlanmış ölçekler de yoktur.

Bu testler daha çok çocukları yönlendirmek amacıyla yani çocukların kendi potansiyellerine uygun bir derse, alana veya mesleğe yönlendirmek ya da çocuğun yeteneğiyle ilişkili herhangi bir uyum sorunu olup olmadığını teşhis etmek gibi amaçlarla da kullanılabilir.

Özel yetenek testleri rehberlikte daha çok güzel sanatlarda yetenekli olan bireyleri teşhis veya seçme-yerleştirme amacı ile kullanılır. İlköğretimde uygulanan özel yetenek testleri kesin sonuç veren testler değildir. Tamamen öğrenciyi yönlendirmek amaçlıdır.

➤ Başarı Testleri

Başarı testleri maksimum performans ölçen testler grubuna dâhildir. Öğretmen yapımı başarı testleri ve standart başarı testleri olarak ikiye ayrılır.

- **Öğretmen yapımı başarı testleri:** Çocukların bir derse ilişkin başarılarını ölçmek, değerlendirmek amacıyla hazırlanmış ama geçerlik ve güvenilirlikleri yüksek olmayan testlerdir.
- **Standart başarı testleri:** Geçerlik ve güvenilirlikleri saptanmış, grup içerisinde başarısı en yüksek olan adayları seçmek ve başarılarına göre bir alana, programa veya işe yerleştirmek amacıyla uzman bir grup tarafından hazırlanmış testlerdir. Çocukların başarısızlık nedenleri, başarı ve yetenek düzeylerinin karşılaştırılması gibi amaçlarla da kullanılabilir.

○ İlgi Envanterleri

Bireylerin ilgisini ölçmek amacıyla geliştirilmiş envanterlerdir. Okullarda çocukların hangi alana, programa, mesleğe veya etkinliğe ilgisi olduğunu saptamak ve böylece çocuğu yönlendirmek amacıyla uygulanmaktadır.

Bireylerin ilgilerinin ölçülmesi, ilgi envanterleri ve gözlemsel yollarla yapılmaktadır. Çocukların okuldaki faaliyet alanları veya eğitsel kollardan hangisine ilgi duydukları, sosyal ve kültürel kollardan hangisine üye oldukları, boş zamanlarını nasıl kullandıkları gibi konulara ilişkin bilgiler çocuğun sosyal, eğitsel ve meslek ilgileri hakkında gözlemsel, tamamlayıcı ve geçerli bilgiler verir.

○ **Kişilik Testleri**

Kişilik test ve envanterleri genellikle bireylerin kişilik özellikleri ve uyum düzeyleri hakkında bilgi toplamak, bir sorununun çözümü amacıyla başvuran kişiye doğru tanı koyabilmek, toplumdaki risk altında olan, ruh sağlığı sorunu bulunan veya psikolojik danışmaya ihtiyacı olan bireyleri belirlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Türkiye’de genellikle Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, Hacettepe Kişilik Envanterleri kullanılmaktadır.

○ **Tutum Testleri**

Tutum ölçekleri bireyin duygusal, düşünsel ve davranışsal eğilimlerini ölçmek amacıyla hazırlanmış araçlardır. Genellikle Likert Tipi derecelendirme ölçekleri biçiminde hazırlanmıştır. Eşlerin çocuk yetiştirme tutumları, ailede gencin bağımsızlık veya bağımlılık eğilimi, ailede anne-babanın otoriter veya demokratik olması gibi tutumlar tutum ölçekleri ile ölçülebilir.

Tutum ölçeklerinin geliştirilmesi ve sonuçlardan yararlanarak bireye yardım sunulması uzmanlık işidir.

Standart testler grubuna giren test ve envanterler hazırlanırken iki tip soru kullanılır:

1. Soruyu soran kişinin sorunun cevabını kendisi bildiği hâlde karşısındakinin cevabı bilip bilmediğini anlamak ve bilgi düzeyini ölçmek amacıyla araç olarak kullandığı sorudur. Genellikle yetenek ve başarı testleri hazırlanırken kullanılan soru tipidir. Uyarıcı görevi yapar. Soru olarak adlandırılır.

2. Soruyu soran kişi cevabı bilmemektedir. Soruyu sorduğu bireyin cevapları bildiğine ve sorunun çeşitli seçenek ve derecesi arasından kendi özel durumuna en uygun cevabı seçerek istenen bilgiyi vereceğine inanmaktadır. Bu ikinci tip soru, madde olarak adlandırılmaktadır. Kişilik, ilgi ve tutum testlerinin hazırlanmasında kullanılır.

2.2. Durumsal Testler

Bireyi tanıma teknikleri arasında en az kullanılan tekniklerden biridir.

Standart koşullarda yapılan, düzenlenmiş gözlem gibi düşünülebilir. Örneğin; belirli bir amaca yönelmiş bireyin engellendiği zaman ne derecede kızgın ve kavgacı olabileceğinin doğal bir ortamda ya da laboratuvar ortamında gözlenmesidir.

Çocukların kopya çekme davranışları, doğal bir sınav ortamında denetim gevşek tutularak veya denetimsiz bir ortamda gizli olarak yerleştirilmiş kamera aracılığı ile gözlenebilir.

Mesela, öğretmenle birlikte bir araştırmacı sınavda öğrencilere: “Size güveniyoruz. Lütfen, herkes kendi başına, kimseye bakmadan soruları yanıtlasın.” diyerek öğretmenle birlikte sınav salonundan çıkabilir. Sınavın son 15-20 dakikasında sınav salonuna gelen araştırmacı sınav bitinceye kadar salonda kalır. Sınav bittikten sonra daha önceden sınav salonuna yerleştiği gizli kameralar aracılığı ile gözetmenlerin olmadığı test ortamında hangi öğrencinin sınav kurallarını ne şekilde ihlal ettiğini, davranışlarını vb. izleyerek çocuklar hakkında bilgi toplayabilir.

Bu tür durumsal koşulların düzenlenmesinde doğal ve gerçek bir yaşam ortamının seçilmesine, standart ve objektif olmasına önem gösterilmelidir. Çok yaygın olarak kullanılmayan durumsal test yaklaşımının uygulanmasında karşılaşılan güçlüğün yanında bazı durumlarda bireyin özel yaşamına müdahale etmek gibi etik sorunlar da bulunmaktadır. Bunun için de yaygın olarak kullanılmayan bir tekniktir.

2.3. Kendini Anlatma Teknikleri

Kendini anlatma teknikleri; görüşme, anket, envanter, problem tarama listeleri, otobiyografi, psikodrama, oyun ve oyun terapisi, arzu listesidir.

➤ Görüşme

Görüşme, bireyi tanıma çalışmalarında en yaygın kullanılan tekniktir. Belli bir amaçla yüz yüze gelen iki veya daha fazla kişinin sözel ve sözel olmayan davranış ve teknikler kullanarak yaptıkları bir etkileşim sürecidir. Görüşmeyi yapan kişi teknik ve beceri yönünden iyi yetişmiş olabilir, görüşme konusunda uzmanlaşmış bir kişi de olabilir.

Görüşmeciler bilgi toplamak ve bireye yardım etmek amacıyla görüşme yaparken görüştükleri bireylerin giyim-kuşamı, beden dili, ses tonu ve genel davranışlarını doğrudan gözleme olanağı bulur. Görüşmenin en üstün yanlarından biri budur. Görüşmeci görüştüğü birey hakkında oldukça fazla bilgi edinebilir. Ancak burada görüşmecinin becerikli ve yetenekli olması gerekir. Daha çok bilgi elde edebilmek için açık uçlu sorular sorulmalıdır.

Görüşmenin olumlu yönleri şu şekilde sıralanabilir:

- Yüz yüze ve doğal etkileşim sürecidir. Böylelikle birey hakkında kesin ve doğru bilgi edinilir.
- Kullanım alanı çok geniştir.
- Görüşmede bireyin söylediklerine ve beden diline bakarak söylemedikleri veya söylemediklerinin gerisinde yatan duygu ve düşünceleri anlayabiliriz.
- Görüşme tekniği okuma-yazma bilmeyen bireylere de uygulanabilir.
- İyi ilişkiler kurulduğu zaman görüşme ile bilgiler doğru ve eksiksiz olarak toplanabilir.

Görüşmenin sınırlı yanları ise şu şekilde ifade edilir:

- Görüşme tekniği ekonomik değildir.
- Bireyin verdiği bilgilerin doğru olduğu kabul edilmektedir. Ancak birey hakkında elde edilen bilgilerin ne derece doğru olup olmadığını kontrol etmek mümkün değildir.
- Görüşme tekniği, taraflar açısından subjektif olduğundan elde edilen bilgiler yanlış yorumlanabilir.
- Görüşmede taraflara uygun yer, zaman, süre belirlemek oldukça zordur.
- Görüşmede elde edilen bilgiler görüşülen bireyin istedikleri bilgiler ile sınırlıdır.

Görüşme sonuçlarının kaydedilmesi gerekir. Kayıt amacı ile önceden hazırlanmış araçlar ve ölçekler kullanılacağı gibi düz yazılı raporlarda düzenlenebilir. Duruma ve kullanılan aracın niteliğine bağlı olarak bazı bilgiler görüşme sırasında kaydedilebilir bazı bilgilerin ise görüşmeden sonra yazılması gerekebilir.

➤ Anket

Bireyin ailesi, kişisel nitelikleri, çeşitli konulara ilişkin duygu ve düşünceleri hakkında bilgi elde etmek amacıyla hazırlanmış yazılı sorular grubudur. Bu soruların neler olacağı ve soru sayısı araştırmacının amacına bağlı olarak değişmektedir. Anketlerin çok sayıda sorudan oluşması ve kısa sürede çok sayıda kişiye uygulanarak birçok konuda bilgi toplanması nedeniyle başta araştırmacılar olmak üzere hemen herkes tarafından yaygın olarak uygulanan bir tekniktir.

Anket sorularını hazırlamak uzmanlık işidir. Anketteki sorular birey hakkında bilgi toplamaya yöneliktir.

Anket kullanılırken toplanan bilgilerin gizli tutulacağı, bilgilerin amaç dışı başkaları ile paylaşılmayacağı açıkça belirtilmelidir. Ancak bu şekilde anketlerin dolduranlar tarafından daha ciddiyet ve samimiyetle ele alınması ve böylece doğru bilgilerin toplanması sağlanabilir.

Ankette dört tip soru sorulabilir:

1. Açık uçlu sorular: Bir soru sorulur ve bireyin yazarak soruyu yanıtlaması istenir.

Örnek: Sizce enflasyonun en önemli nedeni nedir?

2. Kapalı uçlu sorular: Bir soru sorulur ve seçenekler verilir. Bireyin bu seçenekler içinden birini ya da birkaçını işaretlemesi beklenir.

Örnek: Kaç yaşında evlendiniz?

- 17 yaş ve daha küçük
- 18-20
- 21-25
- 26-30
- 31 yaş ve daha büyük

3. “Evet/Hayır” şeklinde yanıtlanan sorular: Anketlerde bazı sorular Evet veya Hayır diye yanıtlanması gereken sorulardır.

4. Derecelendirilmeli sorular: Anketlerde bazı sorular da derecelendirilmelidir.

Örnek: Öğretmenlerinizin size davranışlarından ne derece memnunsunuz?

- Oldukça memnunum.
- Kısmen memnunum.
- Memnun değilim.

Anketlerde her şeyden önce cevaplama güvenliğini ve katılma oranını yüksek tutmak için net ve yeterli bir açıklamaya gerek vardır. Anketin kapsadığı alan ya da konu mutlaka sınırlı tutulmalıdır. Elde hazır bulunan bilgiler tekrar tekrar sorularak ya da gereksiz sorulara yer vererek anketin hacmi genişletilmemelidir. Ankette çok özel ve kişisel sorulardan kaçınılmalıdır.

➤ **Envanter**

Envanterler bireyin kişilik, ilgi ve tutumlarıyla ilgili tipik davranışlarını ölçen araçlardır.

Envanterlerin genel ve ortak özellikleri vardır. Bu özellikler:

- Envanterler objektif olarak uygulanmakta ve puanlanabilmektedir.
- Envanterler ekonomiktir. Kısa sürede çok sayıda kişiye uygulanarak grupları birbirleriyle karşılaştırma olanağı sağlamaktadır. Ancak okuma-yazma bilmeyenlere bireysel olarak uygulanması gerektiğinde soru sayısının çok olması nedeniyle zaman alıcıdır.
- Güvenilirlik katsayıları ve kapsam geçerlikleri oldukça yüksek ölçme araçlarıdır.
- Envanterler bireyin belli niteliklerini ölçer ancak ölçülen niteliğin nedenleri hakkında bilgi vermez.
- Envanterlerde soruları yanıtlama biçimleri envanterin yapısına bağlı olarak değişmektedir. Bazı envanterler “Evet-Hayır” bazısı derecelendirilmeli bazısı ise “En Az-En Çok Tercih Edilen Seçeneği İşaretleme” biçiminde düzenlenmiş olabilir.

Envanterler kişilik, tutum ve ilgi envanteri olmak üzere üçe ayrılır.

➤ **Problem Tarama Listeleri**

Problem tarama listeleri; bireyin gereksinimleri, kişisel sorunları, sağlık, bedensel gelişim, benlik algısı, sosyal destek sistemi, okul, öğretmenler, aile, gelecek, meslek seçme, insan ilişkileri gibi konularda bireyin yaşamakta olduğu sorunlar hakkında bilgi toplayan ve bireylerinin sorunlarının giderilmesi için yardım etmeyi amaçlayan bilgi toplama araçlarıdır.

Problem tarama listelerinin amacı, bireyin sahip olduğu önemli problemleri saptayarak bu problemlerini çözmesi için öğrenciye yardım etmek ve böylece öğrencinin bir bütün olarak gelişmesine, okula uyum sağlamasına ve akademik başarısının yükselmesine katkıda bulunmaktır.

Problem tarama listelerinde problem cümleleri 30 ile 400 arasında değişir. 40-50'den fazla soru sorulmamalıdır çünkü genelde öğrenciler çok sayıda maddeyi okumaktan kaçınmakta ve rastgele işaretleme yapmaktadır.

Problem tarama envanterlerini hazırlamak zor değildir. Psikolojik danışmanlar ve öğretmenler problem tarama listeleri hazırlayabilir, uygulayabilirler.

Problem tarama listeleri hazırlanırken şu yol izlenebilir:

- Problem tarama listesi uygulanacak gruba çeşitli problem alanlarıyla ilgili açık uçlu sorular sorularak grubun problemleri hakkında kabaca bilgi toplanabilir.
- Toplanan bu bilgilerle öğretmenlerin ve uzmanların gözlemleri birleştirilerek bir geçici problem tarama listesi hazırlanır.
- Geçici problem tarama listesi üzerinde her problem cümlesi gözden geçirilir.
- Maddeler amaca uygun bir biçimde yazıldıktan sonra bir de açıklama yazılarak bu geçici form deneme uygulaması için hazır hâle getirilir.
- Problem tarama listesi geçici formunun deneme uygulaması, esas uygulama grubuna benzer 30-40 kişilik küçük bir gruba uygulanır.
- Deneme uygulamasından sonra problem tarama listesi üzerinde gerekli düzeltmeler yapılarak esas form oluşturulur. Bu şekilde geliştirilmiş form hedef grup için uygulanır.

➤ Otobiyografi

Otobiyografi, bireyin geçmiş ve şimdiki yaşantısı ile geleceğe ilişkin planlarını yazılı olarak anlatmasıdır. Bireyin davranışlarının gerisinde yatan gereksinimleri, bastırılmış duyguları, tutumları ortaya çıkarmak ve baskı altında tutulan duygu ve düşünceleri ifade ederek bireyin rahatlamasını sağlamak, bireyi dolaylı olarak farklı yönleriyle tanımaktır. Ayrıca otobiyografi bireye zayıf ve üstün yanlarını, başarı ve başarısızlıklarını, insan ilişkilerini ve yaşantılarını anımsama fırsatı vermektedir.

Bireylere otobiyografi yazdırılırken iki yol benimsenebilir. Bunlardan birincisi, bireyin kendisi hakkında her konuda istediği gibi serbestçe yazmasının istenmesidir. Buna kontrolsüz ya da sınırsız otobiyografi denir. Bir başka yol ise yazılacak konu ya da alt konuları sınırlamaktır. Bu durumda bireyin sadece belirli bir konu etrafında (örneğin; aile özgeçmişi, başkaları ile ilişkileri, ilgileri, geleceğe ilişkin kaygıları gibi konulardan biri hakkında) serbestçe yazması istenir. Buna kontrollü ya da sınırlı otobiyografi denir. Psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarında yerine göre otobiyografi yazdırılacak konular serbest bırakılacağı gibi bazen de sınırlandırılabilir. Aslında zaman zaman her iki yola da başvurmak gerekli olabilir (M. KEPÇEOĞLU,1996, s.156).

Otobiyografi diğer tekniklerle elde edilemeyen ve gerçekten elde edilmesine gereksinim duyulan bilgileri elde etmek amacıyla yazdırılmalıdır. Elde edilen bu bilgiler birey hakkındaki mevcut bilgilere ek bilgiler katacaksa otobiyografi yazdırılmalıdır çünkü sık sık otobiyografi yazdırmak mümkün olmamaktadır. İkincisi otobiyografi yazdırılmadan önce elde edilen bilgilerin ne amaçla kullanılacağı konusunda birey bilgilendirilmeli ve bu bilgilerin gizli kalacağı konusunda bireye güvence verilmelidir. Diğer bir önemli nokta ise doğru bilgiler elde edebilmek için bireyin güdülenmesidir.

Otobiyografi bireyi tanıma teknikleri içinde geçerliliği en düşük olan tekniklerden biridir. Bu nedenle otobiyografiden elde edilen bilgiler, diğer bireyi tanıma teknikleri aracılığı ile elde edilen bilgilerle değerlendirilmelidir (G. CAN, 2002, s.164-165).

Otobiyografinin yararlı yanları şunlardır:

- Öğretmen, öğrencinin önemli duygularını, tutumlarını, yaşantılarını öğrenebilir.
- Uygulama ve değerlendirilmesi görüşmeden daha az zaman alır.
- Öğrenci, kendini ve yaşantılarını anlatırken içini boşaltır.

Otobiyografinin sakıncaları şunlardır:

- Elde edilen bilgiler, başka kaynaklardan elde edilenlerle denetlenmedikçe rehberi yanıltabilir.
- Yaş, zekâ ve yazma yeteneği yazma tekniğini etkiler ve bu da rehberi yanlış yargılara götürebilir.
- Öğrenci, imgeleminin genişliği dolayısıyla gerçekleri değiştirebilir.

➤ Psikodrama

Psikodrama, bireyin kendisi için kaygı ve üzüntü kaynağı olan psikolojik problemini bir rol gibi alıp bir grup karşısında gerçek yaşamında olduğu gibi oynayarak ortaya koymasındır. Buna göre psikodrama tekniğinin uygulanabilmesi için belirli bir ortamda bazı koşulların sağlanması gerekir. Psikodramada bir yönetici danışman veya terapist ile grubu oluşturan danışanlar ya da izleyiciler vardır. Danışanlardan biri kendi isteği ile grup karşısında kendi problemi ile ilgili rolünü oynar. Rol oynanırken ortamda gerekli düzenlemeler yapılır ve grubun bazı üyeleri oynanmakta olan rolün gerektirdiği diğer rolleri alır ancak başoyuncu problemini oynamak üzere ortaya çıkan oyuncudur. Ortam tamamen özel olarak seçilmiş bir oda içinde duygusal ve psikolojik ilişkilerin kurulmasına uygun bir terapi ortamıdır. Bu özelliklerden dolayı psikodrama devam eden bir grup terapisi veya bir grupta psikolojik danışma süreci içinde yerine göre başvurulacak bir tekniktir.

Psikodrama bireyin grup içinde problemlerini yaşantısal olarak oyunla sergileme fırsatı vererek onun tüm duygularını ortaya koymasını ve problemi hakkında daha çok bilinçlenmesini sağlaması bakımından etkili bir terapi tekniğidir. Ancak, bu sonuçların gerçekten ortaya çıkması için psikodramayı yöneten terapistin bu konuda yeterli ve tecrübeli olması gerekir.

Psikodrama sürerken danışanın yani esas oyuncunun ortaya koyduğu davranışları ve bu davranışlar arasındaki ilişkileri anlamak ve gerektiğinde bir yönetici olarak terapistin yapacağı girişimler, yorum ve yönlendirmeler çok önemlidir. Bunlar ise psikodrama süresince terapistin çok uyanık ve etkin olmasını zorunlu kılar.

Psikodramada oyun oynama bittikten sonra yorum ve tartışmalara gruptaki diğer üyelerin ve seyircilerin de katılmaları uygun olur. Bu şekilde gruptaki diğer üyeler arasındaki psikolojik ilişkiler daha da ileri götürülerek psikodramanın terapötik etkisi artırılabilir (M. KEPÇEOĞLU, 1996, s.189-190).

➤ **Oyun**

Çocuklar için oyun kendini tanıma, kendini anlatma, düşünme ve deşarj olma aracıdır. Aynı zamanda oyun, çocuğu tanımak için bir tekniktir. Çocuğun gerginlik ve kaygılarını gidermede sağaltıcı bir işlev görür. Çocuk, oyun aracılığıyla dünyayı anlar; ilişkilerini, geçmişi ve geleceği kavrar. Bu nedenle oyun bir öğrenme aracıdır ve evrensel bir dildir.

Çocuğun oyun ortamında oyuncaklarla ilişkisi, oyunda aldığı roller, benimsediği davranış kalıpları, kurallara uyma düzeyi, grupla iş birliği yapma, kişisel sorumluluk üstlenme, ilgisi, becerileri, duygulanım düzeyi, liderlik özellikleri, başkalarının özelliklerine saygılı olma, bencillik, paylaşımcılık gibi çok sayıda niteliği gözlenerek çocuk hakkında bilgi elde edilebilir. Ayrıca oyun aracılığıyla çocuğun sıkıntı ve sorunları ile davranış bozukluklarını anlamak ve bu davranış problemlerini oyun aracılığıyla çözmek de mümkün olabilmektedir.

Oyun aracılığıyla çocuk çok çeşitli yönlerden kendini tanıma, üstün ve zayıf yönlerini anlama, zayıf yönlerini geliştirme, kendini başkalarıyla kıyaslama ve akranlarını tanıma fırsatını da yakalamaktadır. Çocuk yaşam için gerekli olan davranış, bilgi, beceri ve alışkanlıklarının çoğunu, cinsiyet rollerini oyun ortamında öğrenir. Oyun bir öğrenme ortamıdır. Böyle bir öğrenme ortamında çocuk özgür ve yaratıcıdır. Potansiyellerini geliştirebilir. Çocuk bireysel oyundan grupla oyun oynamaya geçince sosyalleşme süreci hızlanır ve çocuk akranlarıyla birlikte bu doğal ortamda sosyalleşir. Bu nedenlerle oyun çocuğun yaşamının ayrılmaz parçasıdır (G. CAN, 2002, s.166).

- **Oyunların ruh sağlığına etkisi:** Çoğu kez çocuğun oyun tercihlerine ve davranışlarına bakarak temel ilgi alanlarını, kişisel tutum ve eğilimlerini tanımak, ruhsal güçlüklerini ve davranış bozukluklarını teşhis etmek mümkün olmaktadır. Psikologlar ve psikiyatristler, çocuk oyunlarının bu yansıtıcı potansiyelinden yararlanmaktadır. Uzmanlar, çocukları oyun içinde gözleyerek onların ruhsal problemlerini açıklayıcı ve yardım edici yöntemler geliştirmişlerdir (İ.ÖZGÜVEN, 1998, s.205).

➤ Arzu Listesi

Daha çok okul öncesi eğitim düzeyinde ve ilköğretimde kullanılan arzu listeleri aracılığıyla çocuk, doyurulmamış gereksinimlerini, arzularını, gerginlik, sıkıntı ve sorunlarını, ifade edemediği duygularını, güdü ve umutlarını ifade etme olanağı bulmaktadır. Uzmanlar ve öğretmenler de bu yolla çocuğu çeşitli yönlerden tanıma fırsatı yakalayabilmektedir. Arzu listeleri çerçevesinde çocuklara sorulacak sorulardan birkaçı şöyle sıralanabilir:

- Bir dilek perisi çıkıp sizi üç dileğinizi sorsa ona ne yanıt verirdiniz?
- Uçan bir halıya binseydiniz nasıl bir yere gitmek isterdiniz?
- Sihirli bir güce sahip olsaydınız dış görünüşünüzde ne gibi değişiklikler yapmak isterdiniz?
- Tekrar dünyaya gelseydiniz nasıl bir kişi olmak isterdiniz?

Bu sorulara yeni sorular da eklenebilir. Çocuklara zaman zaman buna benzer sorular sorulabilir ve çocuklardan bir veya birkaçının sorular hakkında özgürce konuşmaları sağlanabilir. Bu soruların hepsinin bir seferde sorulması veya bu soruların mutlaka sorulması gerekmez, doğru da değildir. Öğretmenler veya uzmanlar, çocukların gelişim dönemlerini, yaşlarını da dikkate alarak uygun sorular sormalıdır. Örneğin, “ Sihirli bir güce sahip olsaydınız dış görünüşünüzde ne gibi değişiklikler yapmak isterdiniz?”, “Tekrar dünyaya gelseydiniz nasıl bir kişi olmak isterdiniz?” sorularını okul öncesi çocuğu yerine ergenlere sormak daha yerinde olur. “Bir dilek perisi çıkıp size üç dileğinizi sorsa ona ne yanıt verirdiniz?” sorusu ise okul öncesi ve ilköğretim öğrencilerine sorulabilir. Sorulara okul öncesi öğrencileri sözlü, okuma-yazma bilenlerin veya ergenler ise yazılı olarak yanıt verebilirler. Sorulara verdikleri yanıtlar aracılığı ile çocuğun doyurulmamış gereksinimleri, arzuları, gerginlik, sıkıntı ve sorunları, ifade edemediği duyguları, güdü ve umutları, özlem ve sıkıntıları, kişilik yapısı, sosyal destek sistemi ve içinde yaşadığı koşul ve olanaklar ile algıları hakkında bilgi toplanabilir. Bu teknik aracılığıyla çocuk kendini bazı yönlerden daha iyi tanıyabilir, bir içgörü kazanabilir.

2.4. Gözlemsel Teknikler

Bireyi tanıyandan sorma ya da diğer bir ifadeyle gözlemsel yaklaşım içinde yer alan teknikler olarak gözlem, derecelendirme ölçekleri, vaka kaydı, vaka incelemesi, sosyometri, kim bu, sosyodrama teknikleri yer almaktadır.

➤ Gözlem

Bir kimsenin diğer bir kimse hakkında duyu organları ile bilgi edinme yolu veya bireylerin değişik ortamlarda, çeşitli davranışları hakkında onları gözleme yolu ile bilgi toplama tekniği olarak tanımlanır. Gelişigüzel gözlem, sistemli gözlem, katılımlı gözlem ve katılımsız gözlem olmak üzere dört çeşit gözlem vardır.

- **Gelişigüzel gözlem:** Bu gözlemden bilgiler neyin, nerede, nasıl, ne zaman gözleneceğine ilişkin bir planın yapılmadığı, amacın saptanmadığı doğal bir ortamda rastlantısal olarak elde edilir.

Örneğin; okullarda öğretmenler çocukları, çocuklar diğer arkadaşları ve birbirleri hakkında çok sayıda bilgiyi bu şekilde öğrenirler.

- **Sistemli gözlem:** Neyin nerede, nasıl, ne zaman gözleneceğinin önceden planlandığı, amacın saptandığı ve belli kurallara uyarak yapıldığı gözlemdir. Gelişigüzel gözleme göre daha geçerli ve güvenlidir.

Örneğin; çocuğu oyun ortamında gözlemleyerek hakkında bilgi toplanır.

- **Katımlı gözlem:** Gözlemci, gözlenen birey veya grup ile aynı ortamda bulunur ve onlarla birlikte aynı etkinliklere katılır.
- **Katılsız gözlem:** Gözlemci, gözlenen grup veya olayın dışında kalarak grubu veya kişiyi dışardan objektif olarak gözler.

Gözlem Kayıt Formu (Örnek)

Çocuğun adı..... Tarih/.../.....
Durum: Pamuk prenses kostümünün ilgili köşeye asılması. Gözlem Süresi.....
Kayıt Tutan

Her boş dakikayı belirterek çocuğun etkinliği kaydedilir.

8:30- Gizem, sınıfa girdiğinde pamuk prenses kostümünün yanında Elif ile Ayşe'yi gördü. "Aaaa, bu sizin mi?" dedi. Öğretmen: "Hayır, sınıfa ait, oyun oynarken sırayla kullanabilirsiniz." Gizem gülererek "Şimdi ben giymek istiyorum." dedi. Ayşe ile Elif itiraz edince ağlamaya başladı.

8:35- Ayşe: "Önce biz gördük." deyince Gizem öğretmenin suratına baktı. Kitap köşesine doğru ilerledi. Bir kitap alıp sandalyeye oturdu. Arada bir öğretmene baktı. Öğretmeni: " Gizemciğim, arkadaşlarından sonra kostümü deneyebilirsin." dedi. Gizem ağlayarak başını salladı.

8:40- Kitabı sandalyede bırakarak "Ben çok bekledim, sıra bende." diye bağırdı ve arkadaşlarının yanına doğru zıplayarak ilerledi.

8:45- Sert biçimde Elif'in üzerindeki pamuk prenses kostümünü çaktı. Elif'in ağlayarak öğretmene seslenmesi üzerine asılı biçimde duran kostümlerin arkasına saklandı.

Gözlem sürecinde uyulması gereken bazı ilkeler şunlardır:

- Öncelikle kimin niçin, nerede, nasıl, ne kadar sürede gözleneceğine ilişkin bir gözlem planı yapılmalıdır.
- Gözlem yapılmadan önce gözlem sonuçlarının nasıl kaydedileceği ve bilgilerin nasıl analiz edileceği kararlaştırılmış olmalıdır.
- Belli bir zaman sürecinde yalnızca bir kişi gözlenmelidir.
- Gözlem, amaca uygun olarak yeterli bir zaman süresince yapılmalıdır. Örneğin, birey on beş gün boyunca gözlenmelidir.
- Bireyin her seferde uzun süre gözlenmesi yerine kısa süreli ve farklı aralıklarla gözlenmesi tercih edilmelidir.

- Birey, kontrollü ve doğal ortamlarda gözlenebilmelidir.
- Birey bir bütün olarak gözlenmelidir ancak kritik bir davranış gözlenecekse bu davranış bireyin bütünlüğü içinde gözlenmelidir.
- Gözlem sonuçları olduğu gibi yorum ve değerlendirme katılmadan kaydedilmelidir.
- Birey, gözlendiğinin farkına varmamalıdır. Bu nedenle gözlem sonuçları gözlenenin gözü önünde kaydedilmemelidir.
- Araya zaman girince gözlemci bazı gözlemlerini unutabilir. Bu nedenle gözlem sonuçları gözlemin arkasından hemen kaydedilmelidir.
- Gözlemci gözlenen bireyin söyledikleriyle birlikte söylediklerine eşlik eden duygu ve davranışlarına dikkat etmelidir.
- Gözlemler, gözlemci hatalarını en aza indirme amacıyla mümkünse birden çok gözlemci tarafından yapılmalıdır.
- Gözlemin ne zaman, hangi koşullarda ve durumda yapıldığı mutlaka kaydedilmelidir. Gözlemlerin saptanmasında olay, koşullar, süreç ve sonuçlar birlikte düşünülmelidir.
- Gözlem tekniği ile elde edilen bilgiler, birey hakkındaki mevcut diğer bilgilerle bir arada değerlendirilmelidir.
- Birey hakkında elde edilen bilgiler, bireyi etiketlemek amacıyla değil, bireyin bir sorununun çözümüne veya bütün olarak gelişmesine katkı amacıyla kullanılmalıdır.

Gözlem Tekniğinin Yararları

- Gözlem, bireyin doğal ortamda gözlenmesine dayandığı için diğer bireyi tanıma teknikleri ile elde edilemeyen orijinal bilgilerin doğrudan elde edilmesine olanak veren bir tekniktir.
- Gözlem tekniği, bireyin sadece sözlerini değil, bu sözlere eşlik eden davranış ve beden dilini de gözlemeye ve böylece bireyin duygu, düşünce ve davranışları arasındaki çelişkileri anlamaya olanak sağlayan bir tekniktir.
- Gözlem, bireyin çeşitli gelişim dönemlerindeki bütün hâlinde gelişmesini izleyerek gelişim özelliklerini karşılaştırmaya en uygun tekniktir.
- Gözlem, her yaştaki bireyi veya grubu incelemek amacıyla kullanılabilen bir tekniktir.
- Gözlem tekniği kullanılması kolay, fazlaca araç gereç kullanılmayı gerektirmeyen maddi bakımdan ekonomik bir tekniktir.
- Gözlem tekniğini uygulamak için özel bir zaman ayırmak; öğrenciyi dersinden, çalışanı işinden alıkoymak söz konusu değildir. Gözlenen bireyin ayrıca zamanı alınmamaktadır. Bu nedenle okullarda ve iş yerlerinde kolaylıkla uygulanabilir.

Gözlemsel Teknikte Bazı Sınırlılıklar

- Gözlemsel teknikte gözlenen bireyin, durumun veya olayın gözle görülüp kulakla duyulabilen söz, düşünce ve davranışları hakkında bilgi verir. Ancak bu davranışların nedenleri hakkında bilgi vermez. Bu nedenle gözlem tekniği ile elde edilen bilgilerin nedenlerini bir ölçüde yapabilmek gözlemin sürekli yapılmasına bağlıdır.
- Bir gözlemin nesnelliği ve bilimselliği gözlemcinin ön yargılarına, davranışlarına ve duygularını anlama ve algılama gücüne, duygusal kararlılığına, olaylara bakış açısına ya da yaşam felsefesine, davranışlar arasındaki ilişki ve çelişkileri kavrayabilme yeteneğine, gözlem tekniğini uygulama ve sonuçlarını kaydetmedeki becerisine vb. bağlıdır. Öyleyse herkes gözlem yapabilir ancak her gözlem aynı derecede nesnel ve bilimsel değildir. Bu nedenle iyi gözlemcinin bu alanda yetişmiş olması beklenir.
- Okullarda öğretmenler öğrencilerini, yöneticiler diğer çalışanları ve anne-babalar çocuklarını gözlemlemektedir. Bunu önlemek mümkün değildir. Ancak bireyi tanıma teknikleri konusunda eğitim almamış kimselerin nesnellikten ve bilimsellikten uzak, yüzeysel gözlemleri yapabilmesi ve sonuçların kaydedilmesi amacıyla kullanılan bazı araçlar geliştirilmiştir.

Bunların başında anekdotlar, gözlem listeleri, özel kayıt çizelgeleri, derecelendirme ölçekleri gelmektedir.

Anekdot

Anekdot, gözlem sonuçlarının kaydedilmesi amacıyla geliştirilmiş özel bir formun adıdır.

Anekdot; uzman, öğretmen ve yöneticilerin zaman zaman tanık oldukları ve önemli gördükleri iyi ve kusurlu olduğunu düşündükleri öğrenci davranışlarının sürekli objektif ve ayrıntılı şekilde kaydedilip saklanmaları tekniğidir.

Anekdotlar ayrı ayrı kartlar biçiminde hazırlanacağı gibi taşınabilir defterler biçiminde de olabilir. Birey hakkındaki anekdotlar sonradan özetlemek ve toplu dosyalara aktarmak üzere bir zarf içine toplanacağı gibi her birey için anekdot özetleme formu da geliştirilebilir.

Anekdotlarda öğrenciye ilişkin tüm gözlemler kaydedilmez. Sıradan olmayan tipik, dikkate değer davranışların kaydedilmesi gerekli ve önemlidir.

Bir anekdotta;

- Gözlemcinin adı, soyadı ve unvanı,
- Gözlenen öğrencinin adı, soyadı, numarası, sınıfı ve şubesi,
- Olayın geçtiği yer ve zaman,
- Gözlenen olayın objektif olarak betimlenmesi,
- Gözlemcinin yorumu ve önerisi için ayrılmış kısımların bulunması gerekmektedir.

Anekdot Örneği-1

Davranış Öncesi	Davranış	Davranış Sonrası
17.03.2006 Üç çocuk legolarla araba yapmışlardı.	Gizem Furkan'a yaklaştı "Bana da araba yapar mısın?" dedi.	Furkan "Yapamam." dedi.
15.04.2006 Kukla sahnesinin arkasına geçti.	Gizem legolardan aldı yere attı. Eline bir kukla geçirmeye çalıştı.	Çocuklar Gizem'e kızdı.
Buse yanına yaklaştı.	"Hadi, sen de bir kukla al, oynayalım." dedi.	Buse kuklayı aldı.
Buse, kuklayı eline geçirmeye çalıştı.	Boş olan eliyle Buse'ye yardım etti.	Buse teşekkür etti.
03.06.2006 Arkadaşı resim yaparken "Yeşil boyayı bulamıyorum." dedi.	"Gizem, benim işim bitiyor sonra sana veririm." dedi.	Kâğıdını öğretmene verdi.

YORUM: Gizem'in diğer kayıtlarda okula arkadaşlarından daha geç başladığı belirtilmiş. İlk başta zorlanmış ama daha sonra kendisini kabul ettirdiği görülüyor.

Anekdot Örneği (Kart Şeklinde)-2

Adı, Soyadı.....
Tarih.....
Yer.....
Yorum.....

Anekdot Özetleme Form Örneği

Adı, Soyadı.....

Tarih

Davranış

Yer

Yorum

Gözlemci

Etkinlik: Erken çocukluk eğitimi veren bir kurumda ya da çevrenizdeki bir çocuğu gözleyerek, anekdot kayıtları tutarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Özel Kayıt Çizelgeleri

Çocukların çeşitli alanlara ilişkin özelliklerinin sıralandığı ve bu özelliklerden hangisinin çocukta olup olmadığını belirlemeye yarayan gözleme dayalı araçlardır.

Örneğin; üstün zihin yeteneği, yaratıcı yeteneği, liderlik yeteneği olan veya öğrenme güçlüğü çeken çocukları belirlemek için kayıt çizelgeleri gerekir.

Derecelendirme Ölçekleri

Gözlem sonuçlarını sayısal verilere dönüştürmeye yarayan araçlardır.

Gözlemlerin kayıt edilmesi için kullanılan araçlardan biridir. Derecelendirme ölçeği, bir bireyin belirli bir konuda çeşitli davranış özellikleri hakkında sıralanmış açıklayıcı ifade ya da cümlelerin bireyi tanıyan ve gözlemi yapan kişi tarafından işaretlenmesi esasına dayanır. Derecelendirme ölçeği, ele alınan her özellik ile ilgili ifadeleri tek tek belirli bir ölçek üzerinde derecelendirmeyi esas aldığından tekniğin adı da bu yapıya uyarak derecelendirme ölçeği olarak geliştirilmiştir ve genellikle dört tür ölçek kullanılmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sayısal ölçekli
- Betimsel ölçekli
- Karşılaştırmalı
- Grafik ölçekli

Vaka İncelemesi

Vaka incelemesi sorunu olan kişiyi bir bütün hâlinde derinlemesine inceleme demektir. Vaka incelemesinde test ve test dışı çeşitli teknikler kullanılarak sorunu olan birey hakkında çok çeşitli bilgiler toplanır. Vaka incelemesinde amaç, bireyin sorununun nedenlerini ve uygun tedavi yöntemlerini saptamak, bireyin sorununu iyileştirici önlemler almaktır.

Vaka incelemesi bireyin öz geçmişini ve hayat hikâyesini kapsadığı gibi toplanan bilgilerin analiz ve yorumlarını, sorunların ya da problemlerin giderilmesi için gerekli değerlendirmeleri, önlemleri ve önerileri de kapsamalıdır.

Vaka incelemesi aşağıdaki bilgileri içerir:

- Vakanın adı soyadı, doğum yeri, ve doğum tarihi
- Anne babasının sağ, ölü, öz , üvey oluşu
- Sorunun kısaca tanımı
- Tıbbi ve psikolojik muayene
- Geçirdiği hastalıklar ve ameliyatlar

- Akademik başarısı, okul yaşantısı, öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile ilişkisi, disiplin vakaları
- Aile tarihçesi, ailenin sosyoekonomik durumu, kardeş sayısı
- Sosyal ilişkileri, okul dışı sosyal etkinlikleri, karşı cinsle ilişkileri, polis kayıtları
- Duyusal gelişimi
- Geleceğe ilişkin beklentileri ve planları
- Sorunla ilgili genel değerlendirme
- Önerilen tedavi yolları ve alınacak önlemler
- Önerilerin uygulanmasına ilişkin planlar
- İncelemeyi yapan kişi, kurum ve tarih

Vaka incelemesini yapan kişi objektif, açık ve seçik olmak, kişisel yanlılıktan kaçınmak, sayısal verilere dayanmak; sayılarla desteklenmeyen gereksiz bilgi vermekten, dayanıksız yorum ve genelleme yapmaktan sakınmak zorundadır. Vaka incelemesi yapılırken raporların ilgili diğer uzmanlarla birlikte ele alınması, gerekirse bu amaçla “vaka konferansı” toplantıları düzenlenmesi, böylece birey için alınacak psikolojik yardım önlemlerinin birlikte programlanması daha da uygun olur.

Sosyometri

Sosyometri, bir grubu oluşturan bireylerin sosyal durumunu, birbirleri ile olan ilişki biçimlerini, grup içindeki alt gruplar, kısaca grubun gerçek görünümü ve grup bütünlüğü hakkında objektif bilgi edinmek için en güvenilir tekniktir.

Sosyometri, belirli bir zamanda bir grubun bütün üyeleri arasında mevcut tüm sosyal ilişkileri ortaya koyması bakımında pratik ve kullanışlı bir yöntem olmakla birlikte bu sosyal ilişkilerin arkasındaki nedenler, değerler ve tutumlar hakkında fazla bir ipucu vermez. Bu bakımdan sosyometri daha ileri incelemeler ve değerlendirmeler için bir başlangıç noktası olarak düşünülmelidir.

Sosyometri uygulamasından güvenilir sonuçlar alabilmek için uyulması gereken kurallar şunlardır:

- Sosyometri sonuçları özel ve gizli tutulmalıdır. Sosyometri uygulamasında uygulama sonuçlarının gizli tutulacağı hakkında tüm bireylere söz verilmeli ve bu söze kesinlikle uyulmalıdır.
- Sosyometri uygulaması dostça bir hava içinde, hiçbir zorlamaya dayanmadan yapılmalıdır. Uygulama sınıfta ya da grupta bir sınav ortamı oluşturulmamalı, bireylerin seçimlerini ve tercihlerini kendiliğinden serbestçe yapabilmeleri sağlanmalıdır.
- Sosyometri uygulamasından önce sınıftaki ya da gruptaki üyeler birbirlerini yeterince tanımış olmalıdır.
- Sosyometri uygulaması aynı sınıf ya da grupta belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır çünkü zamanla üyeler arasındaki ilişkilerin yapısı ve biçimi değişebilir.

- Sosyometri uygulamasından elde edilen bilgiler bireylere verilecek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin programlanmasında dikkate alınmalı, bu bilgiler uygun yaklaşım biçimleri içinde bireylerle paylaşılmalıdır.

Gelişim Kontrol Listeleri ve Standart Testler

Özellikle çocuğun bireysel gelişimine yönelik olarak kullanılması önerilen bu tip araçlar okul programının belirlenmesinde rehberlik eder. Ancak, bireysel ya da küçük gruplara uygulanabilecek bu tip araçların çocuklar hakkında karar verme sürecinde etiketlemeye varan sonuçlarından kaçınmak gerektiği de unutulmamalıdır.

Gelişimsel kontrol listeleri ve standart testler, çocukların zayıf ve güçlü yönlerini gösterdiği gibi bazı özel becerilerin ve yeteneklerin ortaya çıkmasında da önemli ipuçları verir.

Resim 2.5: Öğretmen, güvenilirliği yüksek testlerden faydalanmalı, iyi bir gözlemci olmalıdır.

Gelişim Dosyaları (Portfolyolar)

Gelişim dosyaları, çocuk hakkında genel bir değerlendirme yapabilmek için çok sayıdaki ve çok çeşitli alanlardaki gelişimsel ürünleri ve sonuçları içeren çocuğa ait öz geçmiş dosyasıdır.

Gelişim dosyalarının en önemli özelliği, belli bir amaca yönelik olarak hazırlanması ve sistematik olmasıdır. Gelişim dosyaları, eğitim sürecinin sonu değil, sürecin kendisidir.

Portfolyonun oluşturulmasında çocuğun aktif katılımı esastır. Portfolyo içindeki ürünlerin büyük kısmının çocuk tarafından seçilmiş ve dosyaya konulmuş olmalıdır. Çocukların kendi çalışmalarını hakkında duygu ve düşüncelerini belirtmeleri kendi kendilerini yönetme becerilerini geliştirdiği gibi öz değerlendirme becerilerini de geliştirir.

Portfolyo, çocuğun bireysel çalışması gibi görünse de aslında öğrenme sürecinin bir yansımasıdır ve çocuğun öğretmeniyle, arkadaşlarıyla ve ailesiyle etkileşimlerinin, paylaşımlarının da somut örneklerini yansıtır.

Gelişim dosyasında aşağıdaki bilgi ve dokümanların yer alması beklenir:

- Aileye ait bilgi formları
- Öğretmenin yapmış olduğu gözlem kayıtları
- Çocuğa ve aileye ait anekdotlar
- Gelişim kontrol listeleri ve standart test sonuçları
- Çocuğa ait kişisel bilgiler
- Fotoğraflar
- Video kayıtları
- Çocuğun seçtiği sanat çalışmaları
- Projeler

Görüldüğü gibi gelişim dosyasının hazırlanmasında çocuğun katılımı esastır. Aynı zamanda bu dosyalar hem çocuk hem de çocukla etkileşimde bulunan çevresiyle ilgili dokümanları kapsamalıdır.

Gelişim dosyaları çocuğu tanımak ve çocuğun kendisini tanıması amacıyla kullanılan en etkili araçlardan biridir.

Gelişim Raporları

Gelişim raporları, çocukların eğitim dönemi içindeki performanslarının bir özetini kapsar. Çocuğun bütün gelişim alanlarını kapsayan bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklarının genel bir yorumu gelişim raporlarıyla somutlaştırabilir.

Gelişim raporları, öğretmenlerin çocukları tanımaya yönelik olarak kullandıkları gözlemler, anekdotlar, standart test ve gelişimsel kontrol listeleri, gelişim dosyaları vb. sonuçlarının bir sentezi olarak da düşünülebilir. Ailelere özellikle belirtilmesi gereken noktalar varsa (özel yetenekler, okul dışında desteklenmesi gereken alanlar, öneriler ve çözüm yolları vb.) bunlara da raporda yer verilmelidir.

Resim 2.6: Çocuklarla yapılan gezi ve gözlemlere gelişim dosyalarında yer verilebilir.

Görüşme (Mülakat)

Bireyi tanımak amacıyla görüşme tekniğini kullanmasını bilen, zamanı ve yeri belli olan bir plan dâhilinde düzenlenen etkileşim sürecidir. Görüşme tekniği ile birey (çocuk) ve çevresi hakkında ayrıntılı bilgi elde edebilir.

Erken çocukluk eğitiminde görüşmeler veliyle yapılır.

Görüşmelerde konuşmadan farklı olarak şunlara dikkat edilmelidir:

- Tekniği bilen bir kişi tarafından yapılması (Okullarda öğretmenler, uzmanlar, psikolojik danışmanlar vs.)
- Belli bir amaca yönelik olması
- Planlama ve düzenleme yapılması
- Belli bir zaman, yer ve sınırlılıkta yapılması
- Yorumlanması

Görüşmede bazı olumsuz yönler şunlardır:

- Görüşme tekniği fazla araç gerektirmemesine rağmen bireysel olduğundan ekonomik değildir. Her çocuk için ayrı zaman ve emek gerektirir.

- Subjektiftir. Görüşülen kişinin verdiği bilgilerin doğru olduğu kabul edilir.Görüşme, görüşülen kişinin verdiği bilgi ile sınırlıdır.
- Sonuçlar yanlış yorumlanabilir.
- Görüşmede uygun yer ve zamanı belirlemek taraflar açısından oldukça zordur.
- Bireysel görüşmede, görüşme için başvuran kişinin ilgi ve ihtiyacına hizmet etmeyi ilke edinilmelidir.

Görüşmenin faydalı olabilmesi için uygulayıcının dikkat etmesi gereken bazı noktalar şöyle sıralanabilir:

Hazırlık Aşamasında (Görüşme Öncesi) ;

- Görüşmenin amacı tespit edilmelidir.
- Birey (çocuk) ve problemleri hakkında bilgi toplamalıdır.
- Neler sorulacağı tespit edilmelidir.
- Uygun görüşme yeri hazırlanarak görüşülen kişinin kendini huzurlu hissetmesi sağlanmalıdır.
- Görüşme zamanı başkalarına duyurulmadan ve bireyle karşılıklı olarak tespit edilmelidir.

Görüşme Sırasında:

- Karşılama ve selamlaşmadan sonra hâl hatır sorulmalıdır.
- Görüşmeciye rahat, güvenilir, güler yüzlü, samimi davranılmalıdır.
- Tekniği uygulayan kişi dikkatli, uyanık ve iyi bir dinleyici olmalı, yeri geldiğinde sorular sormalı, görüşülen kişinin konuşmasını sabırla beklemelidir.
- Uygulayıcı mümkün olduğunca az konuşmalı, ders verir veya tenkit edici konuşmamalı, ses tonunu iyi ayarlamalı, açık, sade ve anlaşılır bir dil kullanmalıdır.
- Önceden tespit edilen sorular en uygun anda sorulmalı, görüşülen kişinin yardıma ihtiyacı varsa cesaret verilmelidir.
- Görüşülen kişinin söyledikleri doğru kabul edilip konuşmak istemediği şeyleri açıklaması konusunda baskı kişiye yapılmamalıdır.
- Yapılan görüşmeden sağlanan fayda açıklanarak memnuniyet hissi uyandırılmalıdır.
- Görüşülen kişi mutlaka uğurlanmalıdır.

Görüşme sonrasında:

- Etik kurallara uyulmalı, konuşulanlar sır olarak kalmalı, ilgili olmayan kişilerle paylaşılmamalıdır.
- Konuşanlar objektif olarak yazılmalıdır.
- Tutulan kayıtlara göre yorum yapılarak öneriler belirtilmelidir.
- Görüşme kaydedilmelidir.

GÖRÜŞME FORMU(ÖRNEK)

(Ana-babalarla görüşme yapmak için örnek form)

1. Çocuğun adı soyadı: Doğum tarihi:
Yaş Evlat mı edinmiştir?
Evlat edinilmişse çocuk biliyor mu?
Sizin bu konuda düşünceniz nedir?

2. Baba adı: Doğum yeri: Yaşı:

3. Anne adı: Doğum yeri Yaşı:

4. Babanın mesleği: Annenin mesleği:

5. Öğrenim durumu: Baba: Anne:

6. Ailedeki diğer çocukların:

<u>Adı</u>	<u>Doğum Tarihi</u>	<u>Yaşı</u>
.....
.....
.....

7. Evdeki diğer kişiler (Çalışan varsa belirtiniz.)

<u>Adı</u>	<u>Doğum Tarihi</u>	<u>Yaşı</u>
.....
.....
.....

8. Evde özel ilgisi veya yetenekleri olan kişi varsa belirtiniz.

Anne: Baba:

Kardeş: Diğer:

9. Boş zamanlarınızı neyle değerlendiriyorsunuz?

Anne:

Baba:

10. Çocuğun hangi oyunlara ilgisi vardır ve çocuk evde nelere yöneltiliyor?

.....

11. Ailenin birlikte yapmaktan zevk aldığı etkinlikler nelerdir?

.....

12. Çocuk hangi etkinlikleri yapmaktan zevk alır?

.....

13. Cinsiyetle ilgili rolünü nasıl ifade ediyor?

14. Anlaşmazlıklarını nasıl çözer?

15. Siz anne-baba olarak çocuğunuzun gelişimine okulun nasıl yardım edeceğini düşünüyorsunuz?

.....

16. Ailede disiplin nasıl sağlanır?

17. Hangi çocuk hastalıklarını geçirdi?

18. Kaza geçirdi mi? Kaza geçirdiyse kısaca anlatınız.

.....

.....

19. Çocuğunuzun okulun dışında arkadaşları var mı?

20. Çocuğunuzun doğumdan bugüne gelişimini anlatınız.

21. Çocuğunuzda sorun olarak gördüğünüz bir davranış var mı?

22. Bu davranışı ne zamandan beri yapıyor?

23. Davranışın ortaya çıkmasına sebep olan nesne, kişi, durum var mı?

24. Davranış ortaya çıktığında neler yapıyorsunuz?

25. Davranışı nasıl sona eriyor?

36-60 AYLIK ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ											
ÖZ BAKIM BECERİLERİ		EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
1	Düğmesiz ve bağısız giysileri yardımsız giyinir.										
2	Yardımla saçını tarar.										
3	Giysisindeki büyük düğmelerini ilikler, çözer.										
4	Giysilerinin önünü, arkasını ayırt eder.										
5	Ellerini yıkar.										
6	Dişlerini fırçalar.										
7	Sözel ipuçları ile tabakları, peçeteleri, çatal ve kaşıkları doğru yerleştirerek sofraya kurmaya yardım eder.										
8	Boyuna uygun bir askıya ceketini ve hırkasını asar.										
9	Masada kirlettiği kendisine ait yeri temizler.										
10	Gece gereksinim duyduğunda uyanır ve tualete gider.										
11	Burnunu mendille siler.										
12	Ev işlerine yardım eder.										
13	Kendisine ait eşyaları toplar.										
14	Yardım ile bıçak kullanır.										

36-60 AYLIK ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM		EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
1	Toplum içinde kendisinden beklenen uygun davranışları gösterir.										
2	Yetişkinlerin konuşmalarını katılır.										
3	Aldığı sorumlulukları yerine getirir.										
4	Nezaket kurallarını uygular.										
5	Kendisinden küçüklere sevgi ile ilgi gösterir.										
6	Oyuncaklarını paylaşır.										
7	Yetişkinlerin yönettiği grup oyunlarına katılır.										
8	Diğer çocuklarla çeşitli oyunlar oynar.										
9	Basit kurallı oyunlar oynar.										
10	Sırasını bekler.										
11	Hakkını korur.										
12	Övgüden hoşlanır, yaptığı işin beğenilmesini ister.										
13	Kendisiyle ilgili sorulara uygun cevaplar verir.										
14	Duyularını ifade eder.										
15	Bir sorunu olduğu zaman yardım ister.										
16	Sofra kurallarına uyar.										
17	Adını, soyadını ve yaşını bilir.										

36-60 AYLIK ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ											
BİLİŞSEL GELİŞİM		EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
1	Büyük-küçük, az-çok, açık-kapalı, uzun-kısa unsurları resimde ayırt eder.										
2	4-8 parçalı yapbozu yapar.										
3	Sayı ile nesne arasında ilişki kurar. (1'den 10'a kadar)										
4	1'den 10'a kadar sayar.										
5	Yetişkinin istediği sayıda nesneyi verir. (1'den 10'a kadar)										
6	İki yarım daireyi birleştirip daire yapar.										
7	Nesnelerin neden yapıldığını söyler.										
8	"Neden evimiz, kitabımız, saatimiz, görevlerimiz vardır?" gibi soruları cevaplandırır.										
9	Tamamlanmamış insan resmine kol ve bacak çizer.										
10	Resmi gösterilen mesleklerin adını söyler.										
11	Meslekler ile kullandıkları araç gereçler arasında ilişki kurar.										
12	Kısa bir süre gösterilip gizlenen tek nesne resimlerinin neye ait olduğunu hatırlayarak söyler.										
13	Artık materyalleri kullanarak özgün bir ürün yaratır.										
14	Ana ve ara renkleri sıralar.										
15	Ana ve ara renklerle ilişki kurar.										
16	Ana ve ara renkleri gruplar.										
17	Ana ve ara renkleri sıralar.										
18	Verilen nesnelere açıktan koyuya, koyudan açığa doğru sıralar.										
19	Bir olayı oluş sırasına göre sıralar.										
20	Gösterilen resimlere ilgili öykü oluşturur.										
21	Objeleri temel özelliklerine göre gruplandırır (hayvanlar, sebzeler, çiçekler).										
22	Resme bakarak nesneyi tanımlar.										
23	Dil, boyun, kol, diz, parmak gibi beden parçalarını gösterir.										
24	Neden-sonuç ilişkisi kurar.										

36-60 AYLIK ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

DİL GELİŞİMİ		EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
1	Konuşmalarında bağlaç kullanır.										
2	Kendi kendine ait bir şarkı, şiir, tekerleme söyler.										
3	Yaptığı günlük işlerle ilgili olarak sorulan sorulara cevap verir.										
4	Konuşmalarında sıfat kullanılır.										
5	Konuşmalarında ifadelerin olumsuz biçimlerini de kullanır.										
6	"Neden, nasıl, kim?" gibi soru sözcüklerini kullanarak tümceler kurar.										
7	Konuşmalarında kişi zamirlerini kullanır.										
8	Konuşmalarında yer bildiren ifadeleri doğru olarak kullanır (önüne, arkasına gibi).										
9	Konuşmalarında tümcenin temel öğelerini kullanır.										
10	Konuşmalarında işaret zamirini kullanır.										
11	Duygularını adlandırır.										
12	Dün, bugün, yarına ilişkin zaman bildiren sözcükleri doğru olarak kullanır.										

**60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN GELİŞİM
ÖZELLİKLERİ**

PSİKOMOTOR GELİŞİM		EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
1	Denge tahtasında ileriye-geriye doğru yürür.										
2	Buluşma ve durma komutlarına uyarak tempolu yürür.										
3	Kendi başına ip atlar.										
4	Kendi bedeni etrafında döner.										
5	Ayak değiştirerek merdiven iner ve çıkar.										
6	Atma ve tutma davranışlarını gerektiren etkinliklere katılır.										
7	Yardımla sekerek yürür.										
8	Ritmik hareketleri yapar.										
9	Topu yakalayabilmek için ellerinden çok kollarını kullanır.										
10	Orta boy topu yerde birden fazla sıçratır.										
11	Parmak ucunda koşar.										
12	Topukları üzerinde koşar.										
13	Yaklaşık 30 cm yükseklikten atlar.										
14	Ritmik olarak seker.										
15	Tek ayak üzerinde 8-10 saniye durur.										
16	Düşmeden 10 kez öne doğru çift ayak sıçrar.										
17	Kâğıt üzerine çizilmiş basit şekilleri keser.										
18	Hamur gibi yumuşak materyalleri kullanarak 2-3 parçadan oluşan şekiller yapar ve bunlardan bir kompozisyon oluşturur.										
19	Modele bakarak daire, kare, dikdörtgen ve üçgen çizer.										
20	Yatay, dikey ve eğri çizgileri ve bunların										

	kombinasyonları çizer.																		
21	İşaret parmağı ile diğer elinin parmaklarını sayar.																		
22	Üç metre uzaklıktaki hedefe top atar.																		
23	Baskı ve yapıştırma işlemlerini düzgün olarak yapar.																		
24	Yetişkin gibi kalem tutar.																		
25	1-5 arası rakamları kopya eder.																		
26	İsmi kopya eder.																		
27	Eksiklerle çizilmiş insan resmini tamamlar.																		
28	Ev, araba, insan, ağaç gibi tanıdık resimleri çizer ve bunlardan bir kompozisyon oluşturur.																		
ÖZ BAKIM BECERİLERİ																			
1	Elini, yüzünü yıkar, kurutur.																		
2	Kendi kendine giyinir, soyunur.																		
3	Giysilerindeki düğmeleri çözer, ilikler.																		
4	Yemek yerken uygun araç-gereci kullanır.																		
5	Dişlerini fırçalar.																		
6	Saçlarını fırçalar.																		
7	Bıçakla yumuşak nesnelere keser.																		
8	Bıçakla ekmeğine yumuşak nesnelere sürer.																		
9	Ayakkabılarını bağlar.																		
10	Tabağına servis yapar, tabağından yiyecek alır.																		
11	Durumuna ve hava şartlarına uygun giyecekleri seçer.																		
12	Tuvalet gereksinimi ile ilgili işleri yapar.																		

SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM		EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
1	Toplum içinde kendisinden beklenen uygun davranışları gösterir.										
2	Kızgınlık, mutluluk, sevgi gibi duygularını belli eder.										
3	Başkalarının duygularını anlar.										
4	Kurallı oyunların kurallarını koyar.										
5	Başkalarına oyunun veya etkinliğin kurallarını açıklar.										
6	Sorumluluk alma ve kurallara uyma davranışları gösterir.										
7	Kendine güven duyar.										
8	Yeni ve alışılmamış durumlara uyum sağlar.										
9	Yapı-inşaat oyunları planlar ve oynar.										
10	Grup kurallarına uyar.										
11	Kendi arkadaşlarını kendi seçer.										
12	Zaman, yer ve ayrıntılarıyla ilgili bilgi verildiğinde gerçeğe yakın dramatik oyunlar oynar.										
13	Sorulduğunda ailesi ile ilgili bilgi verir.										
14	Sorulduğunda adresini ve telefon numarasını söyler.										
15	İş birliğine dayanan oyunlara katılır.										
16	Kendisini ifade etmede özgün yollar kullanır.										
17	Duygusal durumunu ifade etmede dramatik oyunu ve çeşitli araçları kullanır.										
18	İstediklerine ulaşmada sosyal olarak kabul edilebilir davranışlar gösterir.										
19	Kendi cinsiyetinden memnuniyet duyar.										
BİLİŞSEL GELİŞİM											
1	Bedeninin parçalarını kendi üzerinde adlandırır ve resimle eşleştirir.										
2	Artık materyalleri kullanarak özgün bir ürün oluşturur.										
3	10-25 parçalı yapbozu yapar.										
4	Aynı dokuya sahip 6-10 nesneyi eşleştirir.										
5	Aynı dokuya sahip 6-10 nesneyi gruplandırır.										
6	İki üçgeni birleştirerek kare										

	yapar.										
7	20'ye kadar atlamadan sayar.										
8	1-10 arasında verilen nesne grupları ile rakamları eşleştirir.										
9	Nesneleri kullanarak toplama ve çıkarma yapar.										
10	Yaşadığı şehrin ve sokağın adını söyler.										
11	Dün, bugün ve yarınla ilgili konuşur.										
12	Daha önce dinlediği öyküleri içeriğine uygun olarak anlatır.										
13	Sorulan sorulara kendine özgü cevaplar verir.										
14	Nesnelerin bir sıra içindeki konumunu (birinci, ikinci, üçüncü gibi) gruplandırır.										
15	Haftanın günlerini sırasıyla söyler.										
16	Kısa bir süre gösterilip gizlenen resimdeki nesnelere hatırlar.										
17	Sağını, solunu gösterir.										
18	Gösterilen iki resimden birinde var olan farklılıklarını gösterir.										
19	Günlük yaşamda kullanılan sembollerini tanımlar.										
20	Yarım ve bütün olan nesnelere gösterir.										
21	Belli bir olaydan sonra ne olacağını tahmin eder.										
22	Nesneler arasındaki benzerlik ve farklılıklarını gösterir.										
23	Eşleştirme, ilişki kurma, gruplandırma ve sıralamayı neye göre yaptığını açıklar.										
24	Basit neden-sonuç ilişkilerini açıklar.										
25	"En az, en çok, birçok" un anlamını bilir ve uygun davranışı gösterir.										
DİL GELİŞİMİ		EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
1	Günlük deneyimleri anlatır.										
2	Birbirine benzeyen üç emir tümcesinde istenileni sırası ile yerine getirir.										
3	Tekil ve çoğul ifadeleri birbirine dönüştürerek kullanır.										
4	Bazı sözcüklerin eş ve karşıt anlamlarını bilir.										
5	"Ne zaman, neden, nasıl?" gibi soru sözcüklerini içeren soruları cevaplar.										

6	"Çünkü, daha sonra" gibi bağlaçlar kullanarak konuşur.																			
7	Olayları oluş sırasına göre anlatır.																			
8	Yer bildiren sözcükleri yerinde ve doğru olarak kullanır.																			
9	İsteklerini uygun tümcelerle ifade eder.																			
10	Birleşik tümceler kullanır.																			
11	Basit şakalar yapılır.																			
12	Tümelerde genellikle özneye uygun fiiller kullanılır.																			
13	Kullandığı tümce yapıları yetişkininkine yakın olur.																			
14	Soyut ifadeleri anlar.																			

UYGULAMA FAALİYETİ

Erken çocukluk eğitimi veren kurumlardan birine giderek bir çocuk belirleyiniz. Çocukları tanıma tekniklerinden gözlem tekniğini kullanarak kayıtlar tutunuz ve bunları arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocukları tanıma teknikleriyle ilgili yapılan çalışmaları inceleyiniz.	➤ Çocukları tanıma teknikleriyle ilgili çalışmaları dikkatle araştırınız.
➤ Gözlem tekniğinin olumlu yönlerini inceleyiniz.	➤ Gözlem tekniğinin olumlu yönlerini dikkatle araştırınız.
➤ Gözlem tekniğinin olumsuz yönlerini inceleyiniz.	➤ Gözlem tekniğinin olumsuz yönlerini araştırınız.
➤ Gözlem tekniğinde kullanılan materyalleri inceleyiniz.	➤ Gözlem tekniğinde kullanılan materyallerin nelere değindiğine dikkat ediniz.
➤ Gözlem yapacağınız çocuğu belirleyiniz.	➤ Arkadaşlarınızla aynı kuruma gidiyorsanız aynı çocuğu da gözlemleyebilirsiniz.
➤ Belirli aralıklarla gözlem yapınız.	➤ Mutlaka belirli aralıklarla gözlem yapınız.
➤ Gözlemlerinizi not ediniz.	➤ Gözlemler not edilmezse unutulacağından gözlemlerinizi not almayı ihmal etmeyiniz.
➤ Gözlemlerinizin sonuçlarını sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Arkadaşlarınızın fikirlerine de saygı gösteriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi gözlem ile ilgili bir ifade içermez?
A) Yoruma dayanır.
B) Bilgi toplama tekniğidir.
C) Duyu organları ile yapılır.
D) Bireyi ya da grubu ele alır.
2. Aşağıdakilerden hangisi gözlem çeşitleri içinde yer almaz?
A) Özel durumlarda gözlem
B) Sistemli gözlem
C) Yüzeysel gözlem
D) Gelişigüzel gözlem
3. Neyin, nerede, ne zaman gözleneceğinin önceden tespit edilerek amacının belirlendiği, belli kurallara uyularak yapılan gözlem aşağıdakilerden hangisidir?
A) Özel durumlarda gözlem
B) Sistemli gözlem
C) Gelişigüzel gözlem
D) Hepsi
4. Gözlem yapılırken dikkat edilecek ilkelerden değildir?
A) Gözlem objektif olmalıdır.
B) Farklı aralıklarla ve sürekli olmalıdır.
C) Sonuçları kaydedilmelidir.
D) Kontrollü ve doğal ortamlarda yapılabilir.
5. Aşağıdakilerden hangisi gözlemin faydalarındandır değildir?
A) Kullanılması kolay tekniktir.
B) Gözlemin bakış açısı, gözlemin objektif olmamasına neden olabilir.
C) Her yaşa uygulanabilir.
D) Doğal ortamda izleme olanağı vardır.
6. Anekdotta aşağıdakilerden hangisi bulunmalıdır?
A) Olayın geçtiği yer ve zaman
B) Olayın objektif olarak tarif edilmesi
C) Yorum ve öneri
D) Hepsi
7. Aşağıdakilerden hangisi görüşme ile konuşma arasındaki farktır?
A) Tekniği bilen kişi tarafından yapılmaması
B) Belli amaca yönelik olması
C) Yorumlanması
D) Hepsi

8. Aşağıdakilerden hangisi görüşmenin olumsuzlukları içinde yer alır?
A) Bireysel olduğu için zaman ve emek gerektirir.
B) Sonuçlar yanlış yorumlanabilir.
C) Alınan bilgiler, kişinin verdiği bilgilerle sınırlıdır.
D) Hepsi
9. Aşağıdakilerden hangisi görüşme esnasında dikkat edilecek noktalar içinde yer alır?
A) Konuşulanlar objektif olarak yazılmalıdır.
B) Görüşmenin amacı belirlenmelidir.
C) Görüşmeciye rahat, güvenli, güler yüzlü, samimi davranılmalıdır.
D) Neler sorulacağı tespit edilmelidir.
10. Çocuk hakkında genel bir değerlendirme yapabilmek için çeşitli alanlardaki gelişimsel ürünleri ve sonuçları içeren tanıma tekniği aşağıdakilerden hangisidir?
A) Portfolyolar (gelişim dosyaları)
B) Gelişim kontrol listeleri
C) Standart testler
D) Gelişim raporları

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdaki ifadelerden hangisinde çocukları tanımanın önemi vurgulanmaktadır?
A) Çocukların kişilik özellikleri, olaylara karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar, problemler gelişimlerdeki aksaklıklar bilindiğinde ihtiyaçları doğrultusunda daha bilinçli bir eğitim verilebilir.
B) Çocukların kişilik yapıları bilindiğinde ailelerine rehberlik hizmetleri sunulabilir.
C) Çocukların davranış problemlerinin tespit edilmesini sağlayarak problemlerin çözümlenmesini kolaylaştırır.
D) Özel gereksinimi olan çocukların tespit edilip özel eğitim imkânlarından yararlanmalarını sağlanabilir.
2. Aşağıdakilerden hangisi çocukları tanıma teknikleri kullanılırken çocuğun ele alınması gereken yönlerinden biri değildir?
A) Gelişim durumları
B) Sağlık durumları
C) Yetenekleri, ilgi ve ihtiyaçları
D) Saç ve göz rengi
3. Aşağıdakilerden hangisi erken çocukluk dönemi çocuklarını tanımada kullanılan tekniklerden biri değildir?
A) Gözlem
B) Otobiyografi
C) Görüşme
D) Gelişim dosyaları
4. Aşağıda gözlem tekniğini planlama aşamasında öğretmenin yapması gerekenler verilmiştir. Bu ifadelerden hangisi yanlıştır?
A) Gözlemin kim tarafından ve ne zaman yapılacağını belirlemelidir.
B) İncelenecek davranışlar sınırlandırılmamalıdır.
C) Gözlem formu geliştirilmelidir.
D) Gözlemin ne için yapılacağı belirlenmelidir.
5. Aşağıdaki ifadelerden hangisinde görüşme tekniğinin ailelere sağladığı yarar vurgulanmıştır?
A) Aileler çocuklarını daha iyi tanıma ve daha iyi anlama olanağı bulur.
B) Öğretmenlere çocuğun ve yaşantısı hakkında ipuçları verir.
C) Aile içi etkileşimi güçlendirir.
D) Ailelerin öğretmeni daha yakından tanımasına fırsat verir.

6. Aşağıdakilerden hangisinde gelişim dosyalarında bulunması gereken bilgiler ve dokümanlara yer verilmiştir?
A) Aileye ait bilgi formları
B) Fotoğraflar
C) Video kayıtları
D) Hepsi
7. Aşağıdakilerden hangisinde erken çocukluk döneminde çocukları tanımada gözlem tekniğinin kullanılmasının nedeni en iyi şekilde açıklanmıştır?
A) Araç gereç gerektirmediği ve tüm koşullarda rahatlıkla kullanılabilir olması
B) Sonuçların yorumlanmasının kolay olması
C) Belli bir sistem ve plan gerektirmesi
D) Belli aralıklarla ve kısa sürede yapılması
8. Aşağıda gözlem sonuçlarının yorumlanması ile ilgili verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?
A) Tutulan kayıtlar titizlikle gözden geçirilmelidir.
B) Aynı yaş grubundaki çocuklar birbiriyle kaynaşmalıdır.
C) Çocuğun kendine özgü özellikleri dikkate alınmalıdır.
D) Çocukla ilgili tüm bilgiler ve çocuğun içinde bulunduğu koşullar göz önünde bulundurulmalıdır.
9. Aşağıdakilerden hangisinde bireyi ve çocukları tanımada kullanılan tekniklerin erken çocukluk dönemindeki çocuklarda kullanılmamasının nedenini açıklamaktadır?
A) Gelişim kişilik ve uyum testlerine çoğu zaman ulaşılmaması
B) Bazı testlerin çocukların dikkat sürelerinin üstünde olması
C) Çocukların okuma yazma bilmemesi
D) Öğretmenlerin bazı testler ve teknikler hakkında yeterli bilgiye sahip olması
10. Aşağıda görüşme tekniği sırasında öğretmenin dikkat etmesi gereken noktalar verilmiştir. Bu ifadelerden hangisi yanlıştır?
A) Görüşmeden önce ön hazırlık yapılmalı ve görüşmenin amacı belirlenmelidir.
B) Görüşmenin amacına göre sorular önceden değil, görüşme sırasında doğal olarak oluşturulmalıdır.
C) Çocuğun dosyası incelenerek anne babaya ne gibi bilgiler verileceği tespit edilmelidir.
D) Sorular sorulurken sınav yapan gibi tavır değil, uygun ve olumlu bir tavır takınmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Doğru
3	Doğru
4	Doğru
5	Yanlış
6	Doğru
7	Yanlış
8	Yanlış
9	Yanlış
10	Yanlış

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	C
3	B
4	B
5	B
6	D
7	B
8	D
9	D
10	A

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	D
3	B
4	B
5	A
6	D
7	A
8	B
9	C
10	B

KAYNAKÇA

- BAYHAN Pınar, İsmihan ARTAN, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, Morpa Yayınları, İstanbul, 2004.
- ÖZSOY Yahya, **Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri**, Temel Eğitim Kitapları, Ankara, 2000.
- KAYA Alim, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000.
- CAN Gürhan, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Pegem A.Yayıncılık, Ankara, 2002.
- KEPÇEOĞLU Muharrem, İbrahim Ethem ÖZGÜVEN, **Araştırmada, Seçmede, Psikolojik Danışmada Görüşme İlke ve Teknikleri**, Kadioğlu Matbaa, 1992.
- TAN Hasan, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Millî Eğitim Basımevi, 1992.
- ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, **Görüşme İlke ve Teknikleri** Odak Ofset Matbaacılık, Ankara, 1992.
- ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, Z. TANAYDIN ve Özcan DEMİREL **Çocukları Tanıma Ölçme ve Değerlendirme**, G.Ü.M.E.F Yayınları, Ankara, 1990.
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü **Okul Öncesi Eğitim Programı**, Ankara, 2006.
- BAKIRCIOĞLU R., **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000.
- CAN Gürhan, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2002.
- KEPÇEOĞLU Muharrem, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Kadioğlu Matbaa, 1992.
- ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, **Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Pdrem Yayınları, Ankara, 2001.